

پر شنبه — ۱۵ ايلول ۱۹۲۷

جلد : ۸

دردنجهي سنه — نومرو ۹۴

اداره خانه :

باب عالی جاده سنده اقدام

یوردي ياننده کی بناده

خصوصی دائره

صاحب و مدیری

محمد مسیح

مجله علمی

آبونه شرائطی : سنه لکی ۲۵۰

آلتی آیانی ۱۲۵ ، فوق العاده

نسخه لرایچون ۳۰۰ و ۵۰۰

غروشدور .

مجموعه مزهیتنتجه طبعی تنسیب

ایدله بن اثرلر اعاده ایدلر .

هر آيك برنجی داره بشنجی كونهری هيفار ، علمی ، ادبی ، اقتصادي ، حرفتي مجموعه در .

آنادولوده ساجوق صنعتی

معروض اولدینی قوتلری چکمه حقیقه مساعداونی علناً کوسترمکدهدر. هرایکسینک تشکلات زینیهسند مالزمه وقواعد انشاییه توافق ایتمه بیاکش ویالانچی کوزلکلر یوقدر. آنادولوده کی دینی بنالک اکثریسنده انشائی مالزمهک باشلیجه اساسلندن اولارق صیرلی و صیرسز طوغله استعمال ایدلشدر. تورکر کوجوک آسیانک شر قنده یاشارلر کی بوراده کی قوی طوغله جامورلرینه صاحب اولمشدر. بعضی روایت و مروحوم معمار کمال الدین بکک ایضاحلرینه کوره علمی تدقیق، تورکرلک بشنچی و دنجی میلادی عصره عطف اولنان کونشده پیشمش طوغله دن یاشامش قاتلی و کرلی بنالری کشف ایتمشدر.

ساجوق مدنیتی بوتون اوروجیه برصناعت و بدیعیات یوواسی اولارق قبول ایدلشدر. یو یواده برجوق کزیده استادلر بقیشمش، علم و عرفانک یوکسککلیله تاریخ خیفه لرینه آتون یاپراقلر هدیه ایتمشدر. ساجوقلرک سیرایلی، جامعلری، مدرسه لری، تربلری، کرک معماری طرزی، کرکسه ترین طرزی نقطه نظرندن برر شاه اثردر.

ساجوقلرک حیرته شایان درجه ده وجوده کتیردکاری اثرلر، بزه ساجوق صنعتکارلرینک مبتدیسندن استادیته قادر تشویق، رفاه و سعادت ایچنده یاشامش اولدولرینی اثبات ایدیور. بز، بوسونلرده آنادولوده کی مختلف ساجوق اثرلری، سطحی برصورتده، پادیغمز تدقیقلرله بو مدنیتک صنعت یوکسککلرینی ارا، ایدمجه کی امید ایدیوروز. ساجوق آیدلرینی تدقیق ایتمک ایچون آنادولونک بر جوق قسملری کزیمک و تاریخی و تیقلر اوزرنده بویوک برعزمایه ورو ملک ایجاب ایدر. ساجوق صنعتی بو تون آسیای صغری اخلنده بویوک بررغب کورمشدر. حتی میلادی اون اوچنچی عصرده آسیای صغرا، یک آهنگ برصناعت تشکیل ایتمشدر. ساجوق صنعتی، دیگر ملتلرک صنعتی کی بعضی ملتلرک صنعتی

آنادولوی سوله بن، و معماری تاریخمیزک معظم کبه سی اولان بجه بدیی اثرلرمن وار. درکه، قیمتی و زینکلیکی بر جوقلریزک محمولدر. ثبوت چونکه یووایده یازلمش کتا بلریز، بو اثرلری ثبیت ایتمش قتالوقریز یوقدر. بونک ایچوندکرکه، معماری تاریخمیزک برجوق خیفه لرینه واقف دکلز. بو ایسه تورکرلک و تورکیلک نامنه عفری قابل اولمایان برکناهد.

تاریخمیزک مختلف موضوعلرله اوغراشان مورخلریز بر آزده وقتلری روم ایلی و آنادولوده کی معمارلری اثرلرک تاریخی قلمه لرینه حصر ایتمش اولالردی، هیچ شه یوقکه، بویوک حقیق دلیلره استناد ایدن بیکرجه زینکین اثرلریزک تاریخی برکنانه مالک اولوردق.

تدقیقماز بزه ساجوقلرک یک اسکیدن. بری صناعت مفتونی اولدولرینی کوستریور. اوج عصر قادر باشلی باشه برمدنیت تشکیل ایدن ساجوقلرک آنادولونک بعضی قسملرینه برجوق معماری خزینلر وجوده کتیرمش اولدولرینی اقتضالره کوروروز.

بز، معماری ایکی قسمه آیرایلیر. برنجیسی ساجوق؛ ایکنجیسی عثمانی معماریسی در. مروحوم معمار کمال الدین بک مقاله لرینک برده ساجوق و عثمانی معماریسی حقنده شونلری قید ایتملر ایدی:

«بو ایکی دورک متعدد جنسده کی آثاری آراسنده بالکزر اقام مالزمه انشاییه تاثیراتیه، وسعت و جسامت اعتبارله بعضی فرقلر موجود اولوب مسلك معمارینک اساس قواعدی و ترقیه بدو غرو تمقیب ایتمدیکی یون دانه بردر مثلاساجوق آثارنده بویوک آییقلقلر ناصل او اصولده کرلرله اورتیلرسه عثمانی دورینک آثارنده دخی ینه کرلرک حال و وضعینه کورمانشائی و کوزلشکلریله قانیبر و هرایکیندهنده آییقلقی قیامنه سی ایدن قسم انشائیونک شکل و وضعیتی ماده سنک

ایله قاریشمش، فقط ساجوق صنعتکارلری بویسکلیره کندی بیلکلیری ده علاوه ایدرک اثرلری بویوک بر مهارت و ذوق ایله وجوده کتیرمشلردر. بنالرک بر چوغنده عرب، ایران طرزی؛ سوریه، ارمنی شکلری؛ ستونلر، باشقلر، کورولورکه؛ بونلر صورکران ساجوق صنعتنه قلب ایدلمش اصولدنر. فقط بنائی مزینات و آره بسکرلرک بر چوغنده تمامیه ساجوق صنعتی کورمک نمکندر. ساجوقلر صنعتلرینک ترقی ایستدرلمی ایچون دیگر مملکتلردن صنعتکار جلبنه الک بویوک فدا کارلقلر کوسترمکدن کری قلامدیلر. منتظم برصورتده قورولش برسیستم ایچنده جالشدیلر.

آپ آرسلانک و خلفنک سلطنتی زماننده علوم و صناعت هر کون بر آز دها کوزلری قاشدیران بر شعاع ایله ترقی ایدیوردی. برنجی علاءالدین کقباده، ساجوق حکومتنک ادا مسنی الله اینجه صنایع نفیسه نک ترقی چاره لرینی تثبیت ایتمک ایچون قعله وضع ایدیه. بیله جک بروغراملر جزییور، مملکتک قاپیلری اسلام صنعتی مفتونلرینه دانه آجیق بولوندر. ییوردی. برنجی علاءالدین کقباده ساجوق حکمدارلری ایچنده یک مهم برموقی وارددر. سلطنتی زماننده حدودلر بویویور، یکی شهرلر تأسیس ایدیایور، متین سورلر یاییلور، اسلام مدنیتنده بویوک موقع صاحبی اولان ذاتلر ییشیور، اشغال آلتنده بولان بویوک شهرلرده حیات منتظم برشکلده کچور، ساز و سوز مجلسلری کوندن کونه آرتور، صنایع نفیسه نک هر شعبه سی یوکسکلیوردی. (علاءالدین کقباده اول) منتظم بر اداره به مالکدی. موغول استیلای بر قارا بولوط کی ایران اوزرنده دولاشیرکن بوتون علما، حکماء، فن اهلی، ساجوق صنعتنک بگانه برلانطه سی مثابه سنده بولنان قزینده کندیلری کوستریورلردی. صناعت طاشقلری بوراده هیچ امیدا بچدکاری بر صورتده قارشیلانور، تقدیر مظهر اولولور، الفات کورسیورلردی. انشآت

شهرک هر طرفی قاپلايور، وجوده کنيرين اثرلرده مبدعلرينک دکا واستعدادلری کوز اوکنه دوکوليوردی . ترينانده پک آهنگ بر ذوق هر دقیقه کندي کوسرييور، خلقده صناعت مفتونيتي چيلغينه بر حال آليوردی. آرتق قويه، سلجوقيلرک مدني اثرلرله دولقمده ایدی. بوراسی يکي بيشه نره معظم بر صناعت کهمه سی اولمشدی. بولونده قلدی ملکلرده لايقيه تقدیر کوروب، اثر ياراتما ساحه سی بولامايان صنعتکارلر کنديکلرکندن بررايکيشر بوسناعت مرکزيته آقین ايدیورلردی .

قويه اک رونقدار وشرقي دملرني ياشايوردی . بياش کزلی، موزاييق اورتولو قبلرک ده قورلری آراسنده حوضلرک صابيسز مرمر فيسقيه لرند. چاغلایان بللور صو سسلرينک عکسلرني ديکلرکن کنج صنعتکارلر الهاملرينی روحلرينک قدرتيه بوغوردييورلردی. صناعت بوراده او درجه رغبت کورمشدی که، صنعتکارلرک ايشله دکاری اثرلرک (استيتک) قطه نظرندن حائر اولدقلى مکملات وزارت ايدنلرک روحلرندهر درينک، ديله گلز يوکسک دويغولر اويانديرييوردي . بو مدنيت بلده سنک اطرافنده ديني ميبانیدن ماعدا حماملر، کروانسرايلر، انشا ايديلور، خلق بوحاملرک تمیز صولرله يتقانيور، يولجیلر استراحتلرينی تامین ايتک ايجون قاپيلری، ديوارلری اويالی قشارله سوسلو کروانسرايلره التجا ايدیورلردی .

سلجوقيلر مدنيتلری مدنيله قياس ايديله ميهجک درجه ده چوق معومرلر ايديلر. ديني بنارندن ماعدا کي انشا آتک بعضی قسملرنده (سهنوللی) طوغله ترينانی قوللا نملردرکه، بونوع طوغله لره کروانسرای، قلعه، خان قاپلرلنده و برجلرنده تصادف ايدلمشدر . بورالرده کي تصويراتک چوغنی قارتال، قارقوش تشکيل ايدردی ؛ بوده قدرت وقوتی کوستريردي. حکمدار ووزرلر، ايلری کلن ذاتلرچشمه لر، جامه لر، مدرسه لر،

عمارتلر، مقبرلر يابار، سلجوق صناعتنک اک رونقدار، اک کزیده اثرلرني انشا ايتدي يرلردی .

سلجوق صناعتنک مطلق حاکميتی، سلجوقيلرک کوچوک آسياني ضبط ايتدنلرکندن صوکرک باشلادی. صناعت تشکيلاتندن ماعدا اداري، اقتصادي، عسکري و بونلره نمائل منظم تشکيلات وجوده کنيرديلر. بايديهمز تدقيق و تبعلر ايله، سلجوقيلرده ديني نقطه دن، شعر، موسيقي، نقش، هيکلر اشاق کي کزمل صناعتلرله اشتتاکل ممنوع اولماديغنی کورويوروز. داه باشنچي عصر ايجنده معماري اثرلر يابان سلجوقی آرتيستلری ياننده چالیشان نقاشلر، بولاق مکندنر. بوناريخه عائد ايدلر (رکن الدين مسعود) اک خيراتی اوله رق کوزوککنده در [۱]

صناعتنک کوندن کونه ايلرله ديکي دور. لرده (بدرالدين تبریزی) (بدرالدين يواش) (عين الدوله) (کالويان) (حاجي المولوی) کي داهار بوق صنعتکارلر بوعلم ديارندن فيض آلييورلردی. سلجوقيلر اولا آنا دولوده طوغله انشا آتی قبول ايتديلر. صوکرک لاری عثمانيلر طاش اوجاقلری کشف ايدهرک طاش انشا آتنده قرار قیلديلر. سلجوق دورينک اک اسکی معماريسندن باشلایارق کيندکجه شکلدن شکه کيرن معماري طرزی بوتيدلی بزم پک اعلا اثبات ايدر . سلجوق وعثانی صناعت مکتبلرند واصل اولونا چايه نک بر نقطه ده برلشدی، اثرلرده زمان و محيطه کوروفضله لقی واکسيکلکله خط و چيرکيلرک دیکشمش اولديغنی کورولور .

غرب مدققلری پک ياقينه قادار نورک صناعتي آراشد. برلرکن بی طرفانه حرکت ايتمکی عقللرینه بيله کتيرمه مشلر، کوزلرينک اوارکنده کنديني تشهير ايدن بوسايلاه صناعت اثرلرينک سلجوقيلر طرفندن وجوده کنيرلديکي کي ياکلش فکرلره برار بو اثرلرک هانکي تاريخنده وکيلک طرفندن [۱] تورک نقش تاريخنده مولولر. شهاب الدين

ملی مجموعه نومرو ۲۲

انشا ايتديرلديکي، کتاهلرده کي يازيلری و تاريخلری يالان ياکلش اوقومشلر واصل لرنده ثبات ايدهرک تورکرک ابداع قابليتندن پک اوزاق اولدقلى يازمشلر و کوردکلری اثرلرکده اجني صناعتنکارلرينک مهارتي اارندن چيقمش اولديغنی ايلری سورمشلر در .

قويه ده دوله، واوراده صناعت ييلکلرينی تحصيل ايتش (ايجه مناره) (صاحب آنا) (نعلنجي باباتيکهمه سي) سيواسده (کولامدرسه) کي اثرلر وجوده کتيرن و مناقب کتابلرله اجني اثرلرنده (قوليان) اوله رق ذکر ايدلر. استاد برصناعتنکارک وارلنی صناعت تاريخنزه اشتغال ايدنلرک معلوميدر . شيميدی به قادار بو استادک اسمی بر چوق کيمسه طرفندن (قوليان) اوله رق تسميه ايديلرکن، قيمتی کنج لرچيزدن شهاب الدين پک (قوليان) اک ايلک حرفی (اک) ايله باشلايلارک کالويان شکلنده تحرير ايلمک داه، دوغوردر دييور . بز شهاب الدين پکک فکريته تماميله اشتراک ايدم. بيليرز . (کالويان) اک ارمني اولدقنه هيچ شبهه بوقدر . اساساً عمل کلوک بن عباد، امعاشندن کنديسنک اصلاً ارمني ايکن بالآخره اسلاميتي قبول ايدلغنی کالويوز، چونکه او ووقلردن تبديل ايدنلرک يدراسی عباد تسميه ايديلردی . حتی کيکاووس ثانی اک وزیری (قازادی بن عباد) ده بوتولور صوکرک دن قوتولش برمسلمان آدينی طاشييور [۱] شيميدی بوراده مهم بر مسئله وارکه، اوده کلوک بن عباد ده کالويان القنوی، ايله آرالرنده کي مناسبتر ؛ ايکيسنکده عینی شخص اولوب اولماسيدر . سيواسده کي کلوک مدرسه اوزرنده برکتابه واردکه، بوراده (کالويان القنوی) يازيليدر. قويه ده کي آبدلرده ايسه (کلوک بن عباد) اوله رق لوحه لری کورويوروز. بو آبدلرده چاليشمه طرلری بردر . برظنه کوره بوايکي شخص عینی صناعتنکاردر . برظنه کوره ده بوماضار باشقا باشقا صناعتنکارلره عائددر . فقط اثرلرده چاليشما طرلرلرينک بر اولماسنه باقيليرسه بونلرک عینی شخص اولديغنی

[۱] ملی مجموعه نومرو ۲۵ شهاب الدين

بکي نښريات

علم و فرضيه . — بويوك رياضيه استادى مرحوم صالح ذكى بلك و علم و فرضيه ، عنوانى ترجمه ي اخيرا دولت مطبعه مسنده باصيارق نشر ايدى . بو كتابك ملقا معارف نظارتك امر يه ۱۳۳۲ سنه مسنده باشلايانل طبي هر نه دسه اومانده ي بر درلو اكال اولوناماش ، بو قيمتلى اثر اوزون مدت بركو شده مهمل بر اقبليشدى . معارف و كالت جليله يي اثر ك اهميتى نظر اعتباره آلاق بودفعه طبعى اكال ايتديرمش ، بو صورته ه ملكت عرفانه اونوتولماز بر خدمت اقباليه مشدر . اثر هازي پو واقاره دن ترجمه ايدش اولوب اوج قسم و اون دوت بادن ترك ايتكمده . «فيزيقي فرضيه لر» نامنده كي صوك باب كتابك اصلنده موجود اولدني حاليه صالح ذكى مرحومك مسوده لري آراسنده بولونامادي چته ، مدرس حسنى حامد بك افندي طرفندن آريجه ترجمه ايديله لر كه علاوه اولونمشدر . ترجمه سلس و حقيقه استفاده بخش بر طرز زده . مرحوم استادك بو مهم اثرى ترجمه ايتكمه ملي كتيخانه مزه جدا امثالسر برهديه تا مين ايتش اولدني شه سزدر . كنديشنه بو وسيله دن بالاستفاده رحمت دله ز .

قرمه اوغولونه . — سعدالدين نزهت بك طرفندن نشر اولونال خلق شاعر لري سهريسنك اينكنجي كتابى تشكيل ايدن بو اثر قرمه اوغلانك قوشالاردن بر چوغنى محتوى اولوب دقتله تعقيه لاشدر . بر چوق همت و غيرت صرقيله وجوده كتيريلن بو كتاب سعدالدين نزهت بلك كوچوك بر مقصده سيله باشلامقده . بو مقدمه قرمه اوغلانك شخصيتى حقيقده تاريخي معلومات و برلمكده و اثرلرينك نه صورته طوبالاندني نقل اولونقمده . ادبيات تاريخمزي شدته علاقه دار ايدن قرمه اوغلانك قوشالارني نشر ايله مكه حريمزه هر حاليه قيمتلى بر خدمت ايفا ايدن مؤلفي تيريك ايتكمي وظيفه سيلير .

طائير بغم دوستم

آرتق سر آزاد دكي ، آرتق قايم روزكار لره دولو دكل ، آرتق يا كز لك سينه مسنده او يويورم . چونكه يان دوداقلر مه عشق مليك سنك دوداقلر ده كدى ، چونكه داغين كوزلر مي عشق مليك سنك آتشلى نفسى ياقدى ، چونكه كيمه سز قلعه عشقك ايتن خويلايى يولداش اولدى ، چونكه دونه قادار روزكار لره تارومار اولان صاچلر مه عشقك آله بوله ياندى ، كول اولدى . فقط او كول زده . . . بيلور مي يا ؟ . . . يوقسا مقدس انسانلر كيا قايان كيكلر كي اونلر كافر قوقولو مبدلر دمي صاف ؟ . . . بكا دوندنبري ديورلر ك : بخشي كيم آلدى ، قلبي كيمه ويرك ، روزكار لره او ياشان صاچلر كه اولدى ، كوزلر كه ملوتوشان رنكلردن نيجين اثيريق ، نه دن قايك سني ايتيتمور ؟ . . . بو سوؤالره جواب ورمه مه آرتق امكان وار مي يا ؟ . . . نيجيني ؟ . . . چونكه عشق مليك سنك بخشي بخشي آلدى ، چونكه عشق مليك سنك قاي قلبي ضبط ايتدى ، چونكه اونك ياقنجي نفسى صاچلر مي آغار تدى ، ياقدى و چونكه كوزلر م اونك اوغرنده سوندى و قلبيك قاناداري قيريلدى بوله بخسز ، قيريق قلبي و آغاران صاچلي ، سون كوزلى و نهايت اضطرابك سر اينده ياشايان برخلوق دن جواب بكه نيم ؟ . . . فقط بن بوحياتدن او قاندار ممنونم كه ! ذاتا بونك عكسده احتمال وريز . . . چونكه بئلكمك فوقنده بر وارلق اولان قوته اسيرم كره اسارت سويلير بر شي دكلدر . فقط ، اى سوكلي قاره ، اسير ايدن قونك بئلكمك زمرلنده ، روحك درينكلرنده صاقل اولدني سويليرسم . نى قعييب ايترسك دكلمي ؟ . . . بيلورم ، نه سويله مك ايتمه يوده يازامادني شيلري سن آكلورسك معمايه بن ده حقيقتي بر آز سويله مي يم : بن بئلكمك اسير يم ! . . . نه موطلوك بكا بواسارت حياتده رفاقت لطفده بولونك ، نه س بكا يولداش اولك ! . . . آرتق كوندوز كدن كيمه كه آييناق و روحك روحه رهبر اولسون ! . . . بونك عكسني ده سويليرسم بكا كوچمزر سك دكلمي اى عزيز قاره ! . . .

۱۲ ايول ۱۹۲۷ محمد مسيح

— ۱۵۶ —

و سويلرسم (كالويان القنوي) قونيه ده ايسه (كوك بن عباده) اولر ق امضا آديفته حكم ايدم سيلير . بويه اولدني حاليه صناعتكلك رك حياتنه طائير بزمي تنوير ايدم لك باشقا بر اثر ك و فضله بر معلومك اولماماسندن بو امضالرك لايقيه ، مثبت دليلار ايله حل ايديله مسمي صناعت تاريخمز ايجون مهم بر بوشلقد . ياكز (كوك بن عباده) ك آله كي معنومه كوره (۶۸۸) تاريخلرنده بر حيات اولدني در . عثمانى صناعتكار لري ايتادلري بولنك ساجوق صناعتكارلندن بك زياده استفاده ايتلر و بعضي مهم خصوصلره بر ابرسلجوق دوربك (مشوري ديرمك) معماری طرزني كندى اثرلرنده ده تطبيق ايتمشلردر . ساجوق معماری ، تورك معماری سنك لك بويكك بدئي قيمتي حائر چوق زنكين بر استاد معماری در . بو اثرلر ك تخرييدن قبا قوروتولايان قسملري ماضيه كي وارلغره دائر تخيم ايتش بر وثيقه ، برر صناعت تاريخي منبعدر .

بوراده بر مسئله يها تا ماس ايتك ايتمه رزكه ، اوده ساجوقلرك انشا آتنده طوغله و طاش استعمال ايدش لر نه باشلجه سب كر استمك فقدينى دولاييسلدر . قاييلرده كي كورديكمن ستونلر ، اويا زينيات ، نصف اسطوانه طونوسلر ، قهر ، بزه بوني بوتون عرياناقيله كوستريور ، منارلرك انشاسي صورته كننجه ، بوراده ايرى و غايت منظم هندسي شكللري حاوي موزاييق طرزنده چيني لوحه لر قوللانيله مشدر . بو طرز انشا ات و ترين ايسه بك بويوك برمهاته متوقدر .

- يتمدى -

آ نره :

نور الدين ابراهيم

